

Reactie Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) op het voorstel wijziging Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen

De wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) biedt een unieke kans om toegang tot de openbare bibliotheek als essentiële voorziening voor de komende generaties te garanderen. Wij pleiten daarom voor een zorgplicht voor een lokale bibliotheekvoorziening die past bij de lokale demografie en gericht bijdraagt aan de maatschappelijke opgaven van de gemeenschap, in plaats van een verplichting voor één fysieke bibliotheekvestiging.

Reactie VOB

Openbare bibliotheken zijn onmisbaar als basisvoorziening in iedere gemeente. Openbare bibliotheken zijn dé plek waar alle mensen zich kunnen ontwikkelen, toegang krijgen tot kennis en informatie en die voor jong en oud toegang bieden tot de lokale gemeenschap. De erkenning van en waardering voor de openbare bibliotheken in de samenleving is groot. De afgelopen jaren heeft de Rijksoverheid zich ingespannen om het bibliotheeknetwerk te versterken. De wettelijke verankering van de vijf bibliotheekfuncties en de gezamenlijke focus van overheden en bibliotheekpartners op drie maatschappelijke opgaven hebben de impact van het openbare bibliotheeknetwerk substantieel vergroot. Met de specifieke uitkering voor bibliotheekwerk worden er 46 nieuwe bibliotheekvestigingen gerealiseerd en circa 300 vestigingen versterkt.

Inleiding

Het doel van deze wetwijziging is ervoor te zorgen dat iedere inwoner gegarandeerd **toegang heeft tot een volwaardige bibliotheekvoorziening**. In de memorie van toelichting stelt de minister dat de wetwijziging nodig is, omdat uit de evaluatie van de wet blijkt dat in niet-stedelijke regio's en wijken van grote gemeenten dit nu onvoldoende wordt waargemaakt. Gemeenten houden nu soms geen of slechts een beperkte bibliotheek in stand. De openbare bibliotheekvoorziening kent vele vormen en gedaanten. In de regio zien we veel kleine vestigingen, mobiele dienstverlening en *community librarians* die in woonkernen de bibliotheek naar mensen toe brengen. In de grote steden zien we centrale vestigingen die het vlaggenschip vormen van een vloot van wijkvestigingen die ieder het karakter en de dynamiek van de buurt weerspiegelen. In het hele land zien we multifunctionele organisaties en accommodaties waarin de bibliotheek samenwerkt en/of woont met cultuureducatie, welzijnsorganisatie, de gemeente, het onderwijs of één van de vele andere lokale partners.

De zorgplicht is in de huidige wetwijziging versmald tot een fysieke ondergrens. Iedere gemeente en/of openbaar lichaam dient minimaal één vestiging te hebben, die 15 uur open is, met collectie en professionele bezetting. Voor de inwoners van een beperkt aantal gemeenten zonder bibliotheekvoorziening is dit een belangrijke stap voorwaarts. Tegelijkertijd zien wij een reëel risico dat gemeenten deze ondergrens als uitgangspunt zullen nemen voor de 'volwaardige bibliotheekvoorziening'. **Wij waarschuwen dat dit leidt tot een afbraak van het bibliotheeknetwerk** omdat gemeenten slechts één uitgekledede vestiging in de lucht zullen houden wanneer het financieel lastig wordt. De VOB is daarom van mening dat de voorgestelde zorgplicht het bibliotheeknetwerk kan versterken, maar in de huidige uitwerking, weliswaar onbedoeld, leidt tot een verschraling van het bibliotheeknetwerk en minder toegang tot volwaardige openbare bibliotheekvoorzieningen.

Meerjarenplan en de zorgplicht

Het meerjarenplan vormt naar ons idee een belangrijke pijler van de wetswijzing. Gemeenten en de openbare lichamen beschrijven hierin, na overleg met de lokale bibliotheek, hoe zij de komende vier jaar ervoor zorgen dat iedere inwoner **toegang heeft en houdt tot een volwaardige bibliotheekvoorziening**. In het plan is aandacht voor de omvang van de gemeente, de dichtheid en samenstelling van de bevolking, de lokale maatschappelijke opgaven en de positie van de bibliotheek te midden of als onderdeel van andere sociaal-culturele voorzieningen en het onderwijs. In het plan wordt verankerd hoe er lokaal invulling wordt gegeven **aan de zorgplicht en daarmee het behoud en het versterken van een - voor eenieder toegankelijke - openbare bibliotheek als basisvoorziening**.

Samenwerking tussen gemeenten die gezamenlijk één bibliotheekorganisatie in stand houden zou een uitgangspunt moeten zijn bij de totstandkoming van de meerjarenplannen.

Het meerjarenplan doet recht aan de diversiteit van grote, kleine, stedelijke en regionale gemeenten doordat gemeenten in samenspraak met de lokale bibliotheek een passende invulling geven aan de lokale bibliotheekvoorziening(en). De in de wet opgenomen ondergrens doet geen recht aan de lokale complexiteit en diversiteit, maar leidt tot een verschraving van het bibliotheekstelsel. Wij maken ons grote zorgen dat hierdoor de structurele Rijksinvestering van circa € 60 miljoen niet zal worden gebruikt voor het versterken van de lokale bibliotheek.

De fysieke en de digitale bibliotheek

Het ministerie stelt terecht dat een klantvriendelijke, digitale bibliotheek met relevante content onderdeel is van elke openbare bibliotheekvoorziening. We werken toe naar een situatie waarin iedere lokale openbare bibliotheek per definitie hybride werkt, met een integraal aanbod van fysieke en digitale diensten. Het is daarom zeer positief dat de wetswijziging tot doel om heeft de samenhang tussen de landelijke digitale bibliotheek en lokale fysieke bibliotheken te versterken met een ontwikkelagenda.

Ons voorstel

Wij pleiten ervoor om de zorgplicht, in lijn met het meerjarenplan, expliciet te koppelen aan de lokale maatschappelijke opgaven en demografie van de gemeenten en openbare lichamen. De zorgplicht zou naar ons idee moeten gaan om een plicht voor 'een lokale openbare bibliotheekvoorziening'¹, zoals gedefinieerd in artikel 4 en 5 van de Wsob, die in de kern hybride is en zich zowel online als fysiek manifesteert.

Concreet is ons voorstel om de volgende wijzigingen door te voeren:

- *Art. 6a, eerste lid, vervangen 'ten minste één bibliotheekvestiging' voor 'ten minste één lokale bibliotheekvoorziening', die:*
 - a. *zich op redelijke fysieke afstand bevindt van de inwoners, passend bij de omvang, de dichtheid en samenstelling van de bevolking;*
 - b. *voor eenieder fysiek en digitaal toegankelijk is;*

¹ In de wet worden verschillende definities voor de openbare bibliotheek gehanteerd. De wetswijziging introduceert daarbovenop twee extra definities. De VOB pleit ervoor consequent de term openbare bibliotheekvoorziening te hanteren in de Wsob:

- *Een openbare bibliotheekvoorziening heeft een publieke taak die zij voor het algemene publiek vervult op basis van de waarden onafhankelijkheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid, pluriformiteit en authenticiteit. De voorziening is voor eenieder fysiek en digitaal toegankelijk, omvat in ieder geval de vijf functies zoals gedefinieerd in artikel 5, die bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek.*
- *Een lokale bibliotheek is een organisatie die de openbare bibliotheekvoorziening verzorgt in één of meerdere gemeenten, dan wel openbare lichamen.*

- c. alle vijf de bibliotheekfuncties omvat zoals omschreven in artikel 5; en
 - d. aan de verplichtingen, bedoeld in [artikel 8](#), voldoet.
- Art. 6a, derde lid vervangen 'tot de inhoud van het meerjarenplan' door 'het eerste en het tweede lid'.

De gemeente en het openbare lichaam krijgen de plicht om één of meer lokale bibliotheekvoorzieningen in stand te houden, passend bij het verzorgingsgebied. Uit het meerjarenplan blijkt hoe aan de zorgplicht wordt voldaan. Het uitgangspunt hierbij is dat alle inwoners binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een bibliotheekvoorziening die wordt verzorgd door de lokale bibliotheek. Wij benadrukken dat een vestiging een middel is, maar dat openbare bibliotheekvoorziening in toenemende mate juist ook hun bereik vergroten door samenwerking en gedeelde vestigingen met lokale partners, activiteiten in de wijk, woonkern of school en met digitale aanwezigheid.

Het Rijk kan bij algemene maatregel van bestuur nadere regels stellen met betrekking tot de inhoud van het meerjarenplan. Bij de invulling van de AMvB moet richting worden gegeven met landelijke afspraken over de kaders en normen om gemeenten en bibliotheken te helpen bij de doorontwikkeling van de voor eenieder toegankelijke openbare bibliotheekvoorziening. Concreet gaat het hierbij om de volgende elementen:

- De invulling aan de lokale maatschappelijke opgaven, op basis van het bibliotheekconvenant.
- Een openingsurennorm, bekostigingsnorm en aanwezigheidsnorm op basis van inwonersaantallen en spreiding van woonkernen.
- De invulling van passende huisvesting voor bibliotheekvoorzieningen.
- Een financiële paragraaf, inclusief afspraken over indexering.

POI's ondersteunen gezamenlijk het gehele bibliotheeknetwerk

Het realiseren van deze ambitie vraagt om ondersteuning door de POI's. Het is daarom positief dat de wijziging van de Wsob de taken van de POI's expliciet maakt. In de praktijk zien we dat provinciegrenzen de huidige samenwerking in het netwerk belemmeren, terwijl hier een grote winst te behalen is. Samenwerking tussen de verschillende POI's dient door het Rijk en de provincies gestimuleerd te worden, zodat iedere bibliotheek kan rekenen op optimale ondersteuning. Dit zou in de wet geborgd moeten worden.

Samenwerking met onderwijs en kinderopvang versterken

In het regeerprogramma van kabinet Schoof staat de ambitie om het bibliotheeknetwerk én de samenwerking tussen bibliotheken, kinderopvang en onderwijs te versterken. Het doel is om een doorlopende leeslijn van nul tot honderd jaar te realiseren. Artikel 8f van de Wsob stelt dat bibliotheken, de provinciale ondersteuningsinstellingen en de KB het onderwijs ondersteunen. De afgelopen tien jaar is deze ondersteuning exponentieel gegroeid en geprofessionaliseerd met de landelijke programma's de Bibliotheek *op school* en BoekStart.

Het ministerie van OCW investeert in de periode 2023-2027 circa € 90 miljoen waardoor 3000 nieuwe samenwerkingen worden gestart tussen scholen, kinderopvang en lokale bibliotheken. 4000 bestaande samenwerkingen worden versterkt. Ons voorstel is om de wetswijziging aan te grijpen om deze landelijke programma's wettelijk te borgen en hiermee de samenwerking tussen onderwijs, kinderopvang en bibliotheken structureel te (kunnen) verankeren.

Ons concrete voorstel is om in hoofdstuk 2 'Het bibliotheeknetwerk', een nieuw artikel in te voegen dat luidt:

Artikel 8a Ondersteuning onderwijs en kinderopvang:

- 1. Een deelnemer aan het netwerk als bedoeld in artikel 7 draagt bij aan het vergroten van de leesvaardigheid en het leesplezier van kinderen op school en de kinderopvang.*
- 2. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld met betrekking tot de wijze waarop deelnemers invulling geven aan het eerste lid.*

Deze wet betreft het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Staatssecretaris Paul heeft aangekondigd met nieuwe wetgeving te komen voor een nieuw financieringsinstrument voor het onderwijs om voorwaarden te stellen aan de besteding van middelen voor het verbeteren van basisvaardigheden. Uit onderzoek² volgt de suggestie dat de samenwerking tussen het onderwijs en de bibliotheek ook geborgd kan worden in de Wet op het primair onderwijs (WPO) en de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO). Zo kan het opgenomen worden in een besluit dat onder de WPO of WVO hangt, via een schakelbepaling in één van de twee wetten.

Tot slot

Het bibliotheeknetwerk is door de gezamenlijke inzet van het Rijk, gemeenten en provincies de afgelopen jaren substantieel versterkt. Wij willen de minister via deze weg hiervoor complimenteren. Daarnaast zijn wij blij met de Kamerbrede steun die er is voor het belang van de bibliotheek als basisvoorziening. Wij zijn ervan overtuigd dat we het bibliotheeknetwerk met de vernieuwde wet voor toekomstige generaties kunnen garanderen.

Met vriendelijke groet,

Klaas Gravesteyn
Directeur VOB

² [Onderzoek voorwaarden duurzame verankering de Bibliotheek op school Eindrapport | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)